

VNU Journal of Science: Legal Studies

Journal homepage: <https://js.vnu.edu.vn/LS>

Review Article

Legislation on Recall of Members of Parliament in The United Kingdom and Experiences for Vietnam

Vu Le Hai Giang*

Ho Chi Minh City University of Law, No. 2 Nguyen Tat Thanh St., District 4, Ho Chi Minh City, Vietnam

Received 29 August 2021

Revised 16 September 2021; Accepted 21 September 2021

Abstract: Recall of National Assembly deputies is an effective way to strengthen the relationship between National Assembly deputies and voters, ensuring that deputies identify themselves with and are accountable to the people who are represented by them; thereby helps promoting the trust of the people to the elected deputies as well as developing representative democracy. A study on the procedure of recall of members of the parliaments in the world will suggest some experiences for a similar procedure in Vietnam. For this purpose, this article presents an overview of the procedure of recall of elected representatives in parliaments around the world, and focuses on considering the Recall of MPs Act 2015 of the United Kingdom. Then, the article offers some experiences for the procedure of recall National Assembly representatives in Vietnam.

Keywords: Recall of representatives, National Assembly, recall of MPs, UK Parliament.

* Corresponding author.

E-mail address: vlhgiang@hcmulaw.edu.vn

<https://doi.org/10.25073/2588-1167/vnuls.4381>

Pháp luật về bãi nhiệm nghị sĩ tại Vương quốc Anh và một số kinh nghiệm cho Việt Nam

Vũ Lê Hải Giang*

*Trường Đại học Luật Thành phố Hồ Chí Minh, Số 2, đường Nguyễn Tất Thành, quận 4,
Thành phố Hồ Chí Minh, Việt Nam*

Nhận ngày 29 tháng 8 năm 2021

Chỉnh sửa ngày 16 tháng 9 năm 2021; Chấp nhận đăng ngày 21 tháng 9 năm 2021

Tóm tắt: Cơ chế cử tri bãi nhiệm đại biểu Quốc hội là phương thức hữu hiệu để tăng cường mối quan hệ giữa đại biểu Quốc hội với cử tri, đảm bảo đại biểu Quốc hội gắn bó chặt chẽ và có trách nhiệm với những người dân mà mình đại diện, từ đó góp phần củng cố niềm tin của người dân với đại biểu dân cử, phát huy dân chủ đại diện. Nghiên cứu về cơ chế cử tri bãi nhiệm đại biểu dân cử tại nghị viện ở các nước sẽ rút ra những kinh nghiệm có thể tiếp thu trong việc xây dựng cơ chế tương tự tại Việt Nam hiện nay. Với mục tiêu đó, bài viết này trình bày khái quát về cơ chế cử tri bãi nhiệm đại biểu dân cử tại nghị viện trên thế giới, nghiên cứu Luật Bãi nhiệm thành viên Nghị viện năm 2015 của Vương quốc Anh, từ đó rút ra một số kinh nghiệm và đề xuất mang tính gợi mở cho Việt Nam trong việc xây dựng cơ chế cử tri bãi nhiệm đại biểu Quốc hội.

Từ khóa: cử tri bãi nhiệm đại biểu Quốc hội, Quốc hội, cử tri bãi nhiệm nghị sĩ, Nghị viện của Vương quốc Anh.

1. Khái quát về cơ chế cử tri bãi nhiệm đại biểu dân cử tại cơ quan đại biểu cao nhất

Hai phương cách phổ biến nhất hiện nay để bãi miễn một nghị sĩ là nghị viện tự bãi nhiệm thành viên của mình và cử tri bãi nhiệm đại biểu mà mình đã bầu ra bằng cách bỏ phiếu.

Về bản chất, việc nghị viện bãi nhiệm nghị sĩ có thể xem như là việc “khai trừ” thành viên của nghị viện đó. Còn việc cử tri bỏ phiếu để bãi nhiệm đại biểu đại diện cho mình được xem như một cuộc “bỏ phiếu ngược”, hay là “bỏ phiếu để triệu hồi” (Tiếng Anh: recall election). Từ “recall” trong trường hợp này được hiểu theo nghĩa là “gọi về” hay “triệu hồi”. Đó là lý do vì sao thủ tục này đôi khi còn được gọi là “yêu cầu triệu hồi” (*recall petition*) hay “triệu hồi

đại biểu” (*representative recall*). Trong phạm vi bài viết này, thuật ngữ “*recall petition*” sẽ được hiểu là “yêu cầu bãi nhiệm”, và “*Recall of MPs Act*” sẽ được hiểu là “Luật Bãi nhiệm thành viên Nghị viện”.

Trong lịch sử, cơ chế cho phép người dân bãi nhiệm đại biểu của mình ở cơ quan đại diện của quốc gia lần đầu tiên được quy định tại Điều V Các Điều khoản hợp bang của Liên hiệp 13 bang Bắc Mỹ (tiền thân của Hợp chúng quốc Hoa Kỳ hiện nay) quy định về việc công dân của các vùng lãnh thổ có quyền bỏ phiếu để “triệu hồi” các đại biểu của mình ở Quốc hội về và bầu chọn người khác lên thay. Tuy nhiên sau đó Hiến pháp Liên bang của Hoa Kỳ lại không giữ lại quy định này. Nguyên nhân là do bản chất của việc các bang Bắc Mỹ bỏ phiếu để triệu hồi những đại

* Tác giả liên hệ.

Địa chỉ email: vlhgiang@hcmulaw.edu.vn

<https://doi.org/10.25073/2588-1167/vnuls.4381>

biểu dân cử giống như việc một quốc gia triệu hồi quan chức ngoại giao của họ trong một liên minh các quốc gia, và điều đó phải chấm dứt khi thành lập nhà nước Hợp chúng quốc Hoa Kỳ như một quốc gia có chủ quyền thống nhất. Bởi lẽ các nghị sĩ không chỉ hành động như đại diện của một bang hay một đơn vị bầu cử mà còn phải hành động vì toàn thể nước Mỹ, vì vậy mà không đơn vị bầu cử nào có quyền triệu hồi họ về và cử người khác làm thay. Quan điểm này còn được củng cố bởi Tối cao Pháp viện Liên bang trong vụ *U.S. Term Limits, Inc. v. Thornton*, 514 U.S. 779 vào năm 1995 khi Tòa án tuyên bố rằng: “Khi họ được bầu, họ trở thành công bộc của Hợp chúng quốc Hoa Kỳ. Họ không phải là đại diện được bổ nhiệm bởi các quốc gia riêng lẻ và có chủ quyền, mà họ giữ những vị trí là các thành tố cần thiết cấu thành nên một chính quyền của một quốc gia duy nhất” [1]. Vì vậy hiện nay Hiến pháp Liên bang Hoa Kỳ không cho phép cử tri bãi nhiệm nghị sĩ Liên bang, chỉ cho phép Nghị viện Liên bang tự bãi nhiệm thành viên của mình¹.

Cũng như mọi chính sách khác, việc cử tri được quyền trực tiếp bãi nhiệm đại biểu tại cơ quan lập pháp quốc gia có những mặt tích cực và hạn chế nhất định. Nếu cho phép cử tri bãi nhiệm nghị sĩ thì có thể nghị sĩ sẽ không thực hiện một quyết định đúng đắn nhưng ít được công chúng ủng hộ, từ đó sẽ dễ dẫn đến một nghị viện dân túy; hoặc có nguy cơ dẫn đến sự thiếu thống nhất trong nghị viện khi các nghị viện chỉ hành động cho lợi ích cục bộ của địa phương. Về mặt chính trị, có quan điểm cho rằng các đảng phái chính trị sẽ lợi dụng cơ chế này để hạ bệ nghị sĩ thuộc các đảng đối lập [2]. Tuy nhiên, cũng không thể phủ nhận được rằng cử tri bãi miễn đại biểu dân cử trong nghị viện là một phương thức hữu hiệu để cử tri thực sự kiểm soát những đại biểu của mình, đảm bảo rằng các đại biểu hoạt động vì lợi ích của người dân mà họ đại diện chứ không phải vì lợi ích cá nhân hay lợi ích thuần túy của đảng chính trị. Mặt khác, việc trao cho cử tri quyền được trực tiếp bãi nhiệm đại biểu của họ sẽ giúp tăng cường mối liên hệ giữa cử tri và đại biểu,

đại biểu có ý thức trách nhiệm hơn trong việc thực hiện chương trình hành động đã “hứa” với cử tri khi vận động bầu cử, và cử tri có được quyền lực buộc đại biểu phải chịu trách nhiệm trước Nhân dân.

Bên cạnh đó, thủ tục cử tri bãi nhiệm nghị sĩ tại nghị viện quốc gia còn liên quan mật thiết đến nhận thức về tính đại diện. Trên thế giới hiện có 02 phương thức đại diện là ủy quyền tự do và ủy quyền chịu lệnh. Trong phương thức ủy quyền chịu lệnh, các nghị sĩ bị ràng buộc chặt chẽ với cử tri, đại diện cho tâm tư, nguyện vọng của cử tri, phải báo cáo và chịu trách nhiệm trước cử tri bầu ra mình, hoàn toàn có thể bị cử tri bãi nhiệm nếu không còn xứng đáng với sự tin tưởng của các cử tri. Phương thức ủy quyền chịu lệnh thường được áp dụng tại các nước xã hội chủ nghĩa trước đây [3]. Còn trong phương thức ủy quyền tự do, các nghị sĩ không bị ràng buộc bởi bất kỳ một sự chỉ đạo nào, dù là từ cử tri, mà chỉ tuân theo Hiến pháp và luật [4]. Theo đó, mỗi nghị sĩ dù được một đơn vị bầu cử bầu ra nhưng là đại biểu của toàn thể nhân dân, phải hoạt động vì lợi ích của toàn xã hội và quốc gia, vì vậy mà cử tri tại một địa phương không thể được trao quyền bãi nhiệm một nghị sĩ. Đây là nhận thức phổ biến của các quốc gia phương Tây. Tóm lại, việc một quốc gia có áp dụng cơ chế cho phép cử tri trực tiếp bãi nhiệm đại biểu dân cử còn phụ thuộc vào nhận thức của quốc gia đó về tính đại diện của đại biểu đó như thế nào.

Hiện nay, chỉ một số quốc gia hiếm hoi quy định cho cử tri có quyền trực tiếp bãi nhiệm đại biểu của mình tại cơ quan đại diện cao nhất, và đây được xem như một phương thức dân chủ trực tiếp được thực hành ít nhất trên thực tế [2]. Trước đây, Điều 142 Hiến pháp năm 1936 của Liên bang Xô Viết cũng cho phép cử tri bãi nhiệm đại biểu dân cử ở mọi cấp (kể cả thành viên của Xô viết Tối cao Liên Xô). Quy định này cũng tồn tại ở hầu hết hiến pháp của các quốc gia thuộc khối xã hội chủ nghĩa Đông Âu trước đây. Tuy nhiên Hiến pháp hiện hành của Liên Bang Nga (Hiến pháp năm 1993) không còn quy định này nữa. Một số bang ở các quốc gia liên bang cho phép

¹ Điều 1, Hiến pháp Liên bang Hoa Kỳ

công dân của bang mình bỏ phiếu bãi nhiệm các nghị sĩ ở nghị viện của bang, ví dụ như: bang British Columbia ở Canada², bang Bavaria ở Đức³, một số bang như Alaska, Illinois, New Jersey, Arizona, Kansas, North Dakota, Louisiana, Oregon, Colorado,... ở Hoa Kỳ. Ngoài ra một vài quốc gia, vùng lãnh thổ còn cho phép cử tri bãi nhiệm chức danh đứng đầu hành pháp nếu như chức danh này cũng do người dân trực tiếp bầu ra⁴.

Tại Việt Nam, Điều 7 Hiến pháp hiện hành quy định: “Đại biểu Quốc hội, đại biểu Hội đồng nhân dân bị cử tri hoặc Quốc hội, Hội đồng nhân dân bãi nhiệm khi không còn xứng đáng với sự tín nhiệm của Nhân dân”. Quy định này được cụ thể hóa trong Luật Tổ chức Quốc hội năm 2014 tại như sau: “Trong trường hợp cử tri bãi nhiệm đại biểu Quốc hội thì việc bãi nhiệm được tiến hành theo trình tự do Ủy ban thường vụ Quốc hội quy định” (khoản 3 Điều 40) và Ủy ban thường vụ Quốc hội “quyết định việc đưa ra đề Quốc hội bãi nhiệm hoặc cử tri nơi bầu ra đại biểu bãi nhiệm đại biểu Quốc hội theo đề nghị của Ủy ban trung ương Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, Ủy ban Mặt trận Tổ quốc tỉnh, thành phố trực thuộc trung ương” (khoản 6 Điều 54).

2. Pháp luật của Vương quốc Anh về bãi nhiệm nghị sĩ Hạ viện

Trước năm 2015, Hạ nghị sĩ ở Vương quốc Anh chỉ có thể bị chính Hạ viện bãi nhiệm. Dù nước Anh không có hiến pháp thành văn, nhưng quyền lực này của Hạ viện được xem như một nguyên tắc hiến pháp và là một trong những đặc

điểm thể hiện quyền lực tối cao của Nghị viện. Nghị sĩ có thể bị Hạ viện bãi nhiệm bởi rất nhiều nguyên nhân như vi phạm pháp luật, vi phạm Bộ Quy tắc đối với nghị sĩ, có hành vi không đúng mực, xúc phạm, phi báng hay những hành vi khác làm tổn hại Hạ viện,... [5] Đa phần những nguyên nhân này không được quy định cụ thể trong luật mà tồn tại như một truyền thống chính trị của Nghị viện. Do đó, cựu Chủ tịch Hạ viện Herbert S. Morrison từng cho rằng: “Bãi nhiệm là một nước đi cực kỳ nguy hiểm, có thể dẫn đến một sự lạm dụng khủng khiếp” [6]. Trong một Báo cáo của Ủy ban Tiêu chuẩn⁵ vào năm 2014 ghi nhận: “Sẽ thật nguy hiểm khi Hạ viện có quyền bãi nhiệm các thành viên vì họ có quan điểm thiếu số chứ không phải do vi phạm. Các nghị sĩ được cử tri bầu, và quyết định ấy của cử tri cần được tôn trọng” [7]. Đây là một trong những lý do quan trọng thúc đẩy Nghị viện quá trình thảo luận và ban hành Luật Bãi nhiệm thành viên Nghị viện vào năm 2015 (sau đây gọi tắt là Đạo luật) quy định về quy trình, thủ tục, cách thức để cử tri bãi nhiệm trực tiếp thành viên của Nghị viện. Đạo luật này được hướng dẫn bởi Quy định hướng dẫn thi hành Luật Bãi nhiệm thành viên Nghị viện 2015 được ban hành vào năm 2016 (sau đây gọi tắt là Quy định).

Điều này cho thấy sự thay đổi nhận thức về tính đại diện tại Vương quốc Anh từ phương thức ủy quyền tự do sang phương thức ủy quyền chịu lệnh: Trước đây, nghị sĩ tại Hạ viện do cử tri bầu ra chỉ có thể bị Hạ viện bãi nhiệm, tức là không phải chịu bất kỳ trách nhiệm gì với cử tri, không phụ thuộc vào tín nhiệm của cử tri mà hoạt động dựa trên lợi ích của nghị viện và toàn thể xã hội;

² Chương 3, Luật về triệu hồi và sáng quyền lập pháp năm 1996 của bang British Columbia, Canada

³ Điều 18, mục 3, Hiến pháp bang Bavaria, Đức

⁴ Ví dụ như Điều II, mục 13 Hiến pháp của bang California, Hoa Kỳ cho phép cử tri bỏ phiếu bãi nhiệm bất kỳ chức danh nào được cử tri bầu trực tiếp, bao gồm cả Thống đốc bang và các thị trưởng.

Một ví dụ khác là Điều 233 Hiến pháp của Venezuela còn cho phép cử tri bãi nhiệm Tổng thống.

⁵ Ủy ban Tiêu chuẩn có nhiệm vụ giám sát hoạt động của Ủy viên Tiêu chuẩn; xem xét những kiến nghị của Ủy viên Tiêu chuẩn liên quan đến các báo cáo về tài chính; xem xét các mẫu và nội dung của các báo cáo này; xem xét các khiếu nại liên quan đến báo cáo hay công bố báo cáo; xem xét mọi vấn đề liên quan đến việc thực hiện nghĩa vụ của các nghị sĩ liên quan đến Bộ Quy tắc đối với nghị sĩ, đặc biệt là những kiến nghị bởi Ủy viên Tiêu chuẩn; tham vấn về sửa đổi Bộ Quy tắc đối với nghị sĩ cho Hạ viện.

Còn Ủy viên Tiêu chuẩn của Nghị viện là một chức danh độc lập có nhiệm vụ giám sát các báo cáo về các khoản lợi tài chính của các nghị sĩ ở Hạ viện, cũng như việc thực thi Bộ Quy tắc đối với nghị sĩ.

còn theo quy định hiện nay, các nghị sĩ buộc phải gắn bó sâu sắc hơn với cử tri, lắng nghe tâm tư, nguyện vọng và mong muốn của cử tri nhằm đạt được tín nhiệm của cử tri.

2.1. Một số định nghĩa

Đạo luật quy định “yêu cầu bãi nhiệm” phải bao gồm 2 nội dung: (i) bãi nhiệm một nghị sĩ của Hạ viện; và (ii) tiến hành một cuộc bầu cử bổ sung để lựa chọn nghị sĩ thay thế đại diện cho đơn vị bầu cử ấy⁶. Bầu cử bổ sung sẽ được tổ chức theo thủ tục như bầu cử thông thường.

“Người tiến hành yêu cầu bãi nhiệm” là người phụ trách tổ chức cho cử tri bỏ phiếu, ấn định thời gian và địa điểm để bỏ phiếu, xác định kết quả bỏ phiếu. Người tiến hành yêu cầu bãi nhiệm một nghị sĩ cũng là người đã phụ trách đơn vị bầu cử nghị sĩ đó⁷. Người này có nghĩa vụ chung là phải làm mọi thứ cần thiết để tiến hành tổ chức yêu cầu bãi nhiệm hiệu quả theo quy định của pháp luật⁸.

“Thành viên của Nghị viện” được hiểu là thành viên của Hạ viện. Như vậy, đạo luật này chỉ áp dụng cho các nghị sĩ Hạ viện chứ không áp dụng cho nghị sĩ của Thượng viện. Điều này cũng là hợp lý bởi nghị sĩ của Thượng viện bao gồm các chức sắc Anh giáo, các quý tộc thế tập và những nghị sĩ được bổ nhiệm, các thành viên này đều không thông qua bầu cử.

2.2. Những trường hợp nghị sĩ bị yêu cầu bãi nhiệm

Nghị sĩ sẽ bị yêu cầu bãi nhiệm nếu thuộc một trong các trường hợp sau⁹:

Trường hợp thứ nhất: Sau khi trở thành nghị sĩ của Hạ viện, nghị sĩ này đã bị kết tội vì vi phạm pháp luật và phải chịu hình phạt tù từ bản án hoặc quyết định của tòa án (thông thường là dưới một năm¹⁰). Trừ trường hợp nghị sĩ đang bị tạm giam

hoặc tạm giữ theo quy định của các đạo luật về sức khỏe tinh thần¹¹.

Trường hợp thứ hai: Căn cứ vào báo cáo của Ủy ban Tiêu chuẩn về vi phạm liên quan đến Bộ Quy tắc đối với nghị sĩ, Hạ viện đã ra nghị quyết đình chỉ hoạt động của nghị viên đó ít nhất là từ 10 đến 14 ngày làm việc¹².

Trường hợp thứ ba: Sau khi trở thành nghị sĩ của Hạ viện, nghị sĩ này đã vi phạm Điều 10 Luật về các Tiêu chuẩn của Nghị viện năm 2009 về việc kê khai thông tin sai sự thật nhằm hưởng trợ cấp.

Có thể thấy nghị sĩ rơi vào các trường hợp bị yêu cầu bãi nhiệm là do có vi phạm cụ thể mà nhà làm luật cho rằng với vi phạm ấy, nghị sĩ có thể sẽ bị mất tín nhiệm hay không còn xứng đáng với tín nhiệm của cử tri ở đầu nhiệm kỳ. Cử tri hoàn toàn không được quyền chủ động kêu gọi bãi nhiệm bất kỳ nghị sĩ nào khi không có vi phạm. Điều này có thể làm giảm bớt đôi chút quyền lực của cử tri (bởi vấn đề tín nhiệm suy cho cùng thì vẫn chỉ là niềm tin nội tâm, có thể có trường hợp cử tri muốn thay đổi người đại diện bởi họ cảm thấy người khác xứng đáng làm đại biểu cho họ hơn nghị sĩ đương chức dù nghị sĩ này chẳng vi phạm điều gì chẳng hạn), song quy định này giúp tránh được nguy cơ về một Nghị viện dân túy và cũng tránh được việc các đảng chính trị lợi dụng cơ chế này để hạ bệ nghị sĩ của đảng đối lập. Mặt khác, điều này cũng cho thấy ngay cả khi nghị sĩ ở Anh vi phạm pháp luật và bị kết án thì cũng không đương nhiên mất tư cách đại biểu mà phải trải qua thủ tục cho cử tri bỏ phiếu quyết định việc bãi nhiệm.

2.3. Thủ tục tiến hành yêu cầu bãi nhiệm

Sau khi nhận thấy một trong ba trường hợp trên xảy ra, Chủ tịch Hạ viện phải thông báo ngay cho người tiến hành yêu cầu bãi nhiệm¹³.

⁶ Điều 1(2) Đạo luật

⁷ Xem thêm Điều 25, 28 Luật Đại biểu Nhân dân (Representation of the People Act) năm 1983

⁸ Mục 1, Phụ lục 1 Đạo luật

⁹ Điều 1 Đạo luật

¹⁰ Nếu nghị sĩ bị phạt tù trên một năm thì sẽ đương nhiên mất tư cách nghị sĩ. Xem thêm Điều 1 Luật Đại biểu Nhân dân (Representation of the People Act) năm 1981

¹¹ Điều 2(3), (4) Đạo luật. Theo đó các đạo luật về sức khỏe tinh thần bao gồm Luật Sức khỏe tinh thần năm 1983, Điều 200(2)(b) Luật Tổ tụng hình sự của Scotland năm 1995 và Luật Sức khỏe tinh thần của Bắc Ireland năm 1986

¹² Điều 1(4), (5) Đạo luật.

¹³ Điều 5 Đạo luật

Khi người tiến hành yêu cầu bãi nhiệm nhận được thông báo của Chủ tịch Hạ viện thì trong thời gian sớm nhất có thể, người này phải thiết lập và niêm yết thời gian và địa điểm để người dân bỏ phiếu. Địa điểm bỏ phiếu phải có đủ điều kiện, phương tiện thuận lợi và hợp lý (kể cả phải tính đến trường hợp người khuyết tật đến tham gia), có thể thiết lập nhiều địa điểm để thuận tiện cho người dân (nhưng không quá 10 địa điểm). Thời gian bắt đầu cho phép bỏ phiếu là ngày làm việc thứ 10 kể từ khi người tiến hành yêu cầu bãi nhiệm nhận được thông báo của Chủ tịch Hạ viện¹⁴.

Cử tri bãi nhiệm nghị sĩ bằng phương thức ký tên vào một phiếu ký tên được chuẩn bị sẵn và bỏ vào thùng phiếu. Phiếu ký tên và thông báo đến cử tri được quy định là phải có đầy đủ thông tin về tên nghị sĩ bị bãi nhiệm, tên đơn vị bầu cử, lý do mà nghị sĩ bị bãi nhiệm, tỷ lệ cần thiết để bãi nhiệm thành công nghị sĩ đó, hệ quả pháp lý nếu như nghị sĩ bị bãi nhiệm và nơi ký tên¹⁵.

Những người được quyền tham gia bỏ phiếu phải là cử tri được quyền bầu cử tính tới thời điểm bỏ phiếu, tức là phải hội tụ đủ 3 điều kiện sau¹⁶:

Thứ nhất, người đó đã đăng ký và đã có tên trong sổ đăng ký cử tri bầu nghị sĩ Hạ viện¹⁷ tại đơn vị bầu cử đó. Mọi sự thay đổi về sổ đăng ký cử tri sẽ không có hiệu lực kể từ sau ngày Chủ tịch Hạ viện gửi thông báo, trừ trường hợp đã gửi đăng ký trước đó và sự thay đổi diễn ra trước ngày làm việc thứ 3 trước ngày bỏ phiếu đầu tiên¹⁸;

Thứ hai, người đó đã đủ 18 tuổi trở lên¹⁹ (ngày sinh nhật tuổi 18 phải trước ngày bỏ phiếu cuối cùng);

Thứ ba, người đó hoàn toàn đủ điều kiện để tham gia bầu nghị sĩ Hạ viện tại đơn vị bầu cử đó.

Theo Quy định, các cử tri nói trên sẽ nhận được thông báo về việc bỏ phiếu, kèm theo thời gian và địa điểm tiến hành bỏ phiếu. Mỗi cử tri có mặt sẽ được gọi tên, nhận phiếu và vào phòng kín để quyết định có ký tên ủng hộ yêu cầu bãi nhiệm hay không. Sau đó phiếu ký tên sẽ được gấp lại và bỏ vào thùng phiếu²⁰. Mỗi người chỉ được ký tên một lần và không được thay đổi ý định sau khi đã bỏ phiếu vào thùng²¹.

Ngoài ký tên và bỏ phiếu trực tiếp, cử tri có thể bỏ phiếu qua đường bưu điện hoặc ủy quyền, nhưng phải đăng ký trước²².

Đạo luật còn tính đến các trường hợp gian lận khi²³:

- Một người ký tên 2 lần;
- Một người ký tên trực tiếp khi đã biết rằng người nhận ủy quyền đã ký cho mình;
- Người nhận ủy quyền ký tên hai lần cho một người;
- Người nhận ủy quyền ký tên khi đã biết rằng người ủy quyền đã trực tiếp ký;

Các vi phạm trên sẽ bị xử lý bằng hình thức phạt tiền ở mức 5²⁴ (là mức phạt tiền cao nhất - không giới hạn số tiền phạt [10]).

Thời gian bỏ phiếu kéo dài 6 tuần kể từ ngày bắt đầu. Tuy nhiên việc bỏ phiếu có thể kết thúc sớm nếu chỉ còn 6 tháng là đến ngày bầu cử Hạ viện; hoặc nghị sĩ đó đã đương nhiên bị mất tư cách là thành viên của Hạ viện (do bị mất tích, chết hoặc các lý do khác); hoặc bản án phúc thẩm hủy bỏ các cáo buộc đối với nghị sĩ đó²⁵. Khi nhận được một trong số những thông tin nói trên, Chủ tịch Hạ viện phải tuyên bố trước Hạ viện²⁶, đồng thời phải thông báo ngay cho người tiến

¹⁴ Điều 7 Đạo luật

¹⁵ Các Điều 8, 9(4) Đạo luật

¹⁶ Điều 10(1) Đạo luật

¹⁷ Tại Vương quốc Anh, người dân phải đăng ký để trở thành cử tri bầu nghị sĩ Hạ viện cũng như bỏ phiếu trong các cuộc trưng cầu dân ý [8].

¹⁸ Điều 10(2), (3), (4) Đạo luật

¹⁹ Tại Vương quốc Anh, công dân chỉ cần trên 16 tuổi (14 tuổi theo luật của Scotland và Wales) là đã được đăng ký tên vào sổ cử tri, nhưng phải chờ đến 18 tuổi mới được bỏ phiếu bầu nghị sĩ Hạ viện [9].

²⁰ Điều 27 Quy định

²¹ Điều 11(2), (3) Đạo luật

²² Điều 11(1) Đạo luật

²³ Xem thêm Điều 12 Đạo luật

²⁴ Điều 12(5) Đạo luật. Xem thêm Điều 169 Luật Đại biểu Nhân dân (Representation of the People Act) năm 1983

²⁵ Điều 13 Đạo luật

²⁶ Điều 13(9) Đạo luật

hành yêu cầu bãi nhiệm lý do để kết thúc sớm thời gian bỏ phiếu. Người tiến hành yêu cầu bãi nhiệm phải thực hiện những công việc cần thiết để kết thúc thời gian bỏ phiếu, đồng thời công bố với công chúng về việc kết thúc sớm này²⁷.

Khi thời gian bỏ phiếu kết thúc, người tiến hành yêu cầu bãi nhiệm phải tiến hành kiểm phiếu. Việc kiểm phiếu chỉ được thực hiện bởi người tiến hành yêu cầu bãi nhiệm và những trợ lý²⁸. Yêu cầu bãi nhiệm được xem là thành công khi số chữ ký hợp lệ đạt tỷ lệ *ít nhất 10%* tính trên tổng số những cử tri có quyền bỏ phiếu²⁹.

Người tiến hành yêu cầu bãi nhiệm phải thông báo kết quả cho Chủ tịch Hạ viện, và sau đó là công bố kết quả cho công chúng³⁰. Chủ tịch Hạ viện cũng phải thông báo kết quả trước Hạ viện³¹.

2.4. Hệ quả

Sau khi Chủ tịch Hạ viện thông báo kết quả trước Hạ viện, nghị sĩ đương nhiên xem như đã bị cử tri bãi nhiệm³² mà không cần bất kỳ hành động nào từ Nghị viện.

Một cuộc bầu cử bổ sung (by election) sẽ được tổ chức tại đơn vị bầu cử tương ứng để bầu nghị sĩ mới thay thế. Quy trình bầu cử bổ sung được tổ chức tương tự như một cuộc bầu cử thông thường. Nghị sĩ bị bãi nhiệm vẫn có thể tham gia và tái đắc cử trong cuộc bầu cử bổ sung sau đó³³.

Cho đến nay, đã có 03 nghị sĩ tại Anh bị yêu cầu bãi nhiệm theo Đạo luật là Ian Paisley Jr (năm 2018), Fiona Onasanya và Christopher Davies (năm 2019). Trong đó yêu cầu bãi nhiệm đối với nghị sĩ Ian Paisley Jr không thành công (tỷ lệ thông qua là 9,4%), còn yêu cầu bãi nhiệm đối với các nghị sĩ Fiona Onasanya và Christopher Davies đều thành công với tỷ lệ thông qua tương ứng lần lượt là 27,6% và 18,9%. Fiona Onasanya và Christopher Davies đều tiếp tục ứng cử trong các cuộc bầu cử bổ sung nhưng đều không tái đắc cử.

²⁷ Điều 13(8) Đạo luật

²⁸ Điều 38(1) Quy định

²⁹ Điều 14(3) Đạo luật

³⁰ Điều 14(2) Đạo luật

3. Một số kinh nghiệm trong việc xây dựng cơ chế cử tri bãi nhiệm đại biểu Quốc hội tại Việt Nam

Thứ nhất, phải nhận thức lại tính đại diện của Quốc hội. Việc nhận thức tính đại diện và lựa chọn phương thức ủy quyền như thế nào ảnh hưởng rất lớn đến cơ cấu Quốc hội cũng như quy chế hoạt động của đại biểu nói chung, và cơ chế cử tri bãi nhiệm đại biểu nói riêng. Điều 79 Hiến pháp năm 2013 quy định rằng “Đại biểu Quốc hội là người đại diện cho ý chí, nguyện vọng của Nhân dân ở đơn vị bầu cử ra mình và của Nhân dân cả nước”. Quy định như vậy đại biểu Quốc hội đại diện cho Nhân dân ở đơn vị bầu cử hay của Nhân dân cả nước? Phương thức đại diện ở đây là ủy quyền tự do hay ủy quyền chịu lệnh? Bởi như đã phân tích ở trên, việc cho phép cử tri bãi nhiệm đại biểu dân cử gắn bó chặt chẽ với nhận thức về tính đại diện của đại biểu. Giả sử đại biểu Quốc hội đứng trước một chính sách có lợi cho quốc gia, đất nước nhưng trái với ý kiến vị kỷ của người dân địa phương đã bầu cho họ thì họ sẽ lựa chọn như thế nào? Nếu đại diện cho ý chí của người dân ở địa phương thì họ phải phản đối chính sách có lợi cho quốc gia, nhưng là đại biểu của Nhân dân cả nước thì họ phải đặt quyền lợi của cả dân tộc lên trên hết. Nếu đại biểu lựa chọn chính sách có lợi cho quốc gia mà đi ngược lại ý kiến của người dân địa phương thì họ có thể bị người dân bãi nhiệm vì “không còn xứng đáng với sự tín nhiệm” của người dân ở đơn vị bầu cử đó hay không? Từ đây có thể thấy việc cho phép cử tri bãi nhiệm đại biểu dân cử gắn bó chặt chẽ với nhận thức về tính đại diện của đại biểu. Vì vậy, tác giả cho rằng ta không thể chọn áp dụng “nước đôi” cùng lúc cả hai phương thức đại diện nói trên mà chỉ có thể chọn một trong hai. Từ các quy định tương tự trong pháp luật của các nước, đặc biệt là lịch sử lập hiến của Hoa Kỳ và pháp luật của Vương quốc Anh cho thấy cơ chế cử tri bãi nhiệm đại biểu dân cử thường gắn với phương thức ủy quyền

³¹ Điều 14(8) Đạo luật

³² Điều 15 Đạo luật

³³ Điều 1(11) Đạo luật

chịu lệnh. Do đó, thiết nghĩ nên quy định vị trí, vai trò của đại biểu Quốc hội “là người đại diện cho ý chí, nguyện vọng của Nhân dân ở đơn vị bầu cử ra mình; là người thay mặt Nhân dân thực hiện quyền lực nhà nước trong Quốc hội”.

Thứ hai, cần quy định cụ thể các trường hợp và chủ thể bãi nhiệm đại biểu Quốc hội. Điều 40 Luật Tổ chức Quốc hội năm 2014 quy định đại biểu Quốc hội không còn xứng đáng với sự tín nhiệm của Nhân dân thì bị Quốc hội hoặc cử tri bãi nhiệm.

Một là: Tiêu chí “xứng đáng với sự tín nhiệm của Nhân dân” thì rất khó xác định và chỉ có thể định lượng bằng một cuộc bỏ phiếu của chính cử tri ở đơn vị bầu cử đã bầu ra đại biểu ấy. Bên cạnh đó, “được Nhân dân tín nhiệm” cũng chỉ là một trong các tiêu chuẩn của đại biểu Quốc hội được quy định tại Điều 22 Luật Tổ chức Quốc hội năm 2014, thêm vào đó, đại biểu Quốc hội cũng phải làm tròn trách nhiệm đối với Quốc hội, đối với cử tri và đối với công dân được quy định tại các Điều 26, 27 và 28 Luật Tổ chức Quốc hội năm 2014. Vì thế, căn cứ của việc bãi nhiệm đại biểu Quốc hội sẽ phải là việc đại biểu không còn đáp ứng các tiêu chuẩn hoặc không làm tròn trách nhiệm luật định. Tác giả đề xuất khoản 1 Điều 40 Luật Tổ chức Quốc hội năm 2014 nên quy định cụ thể theo hướng “đại biểu Quốc hội không còn đáp ứng được những tiêu chuẩn được quy định tại Điều 22 hoặc không làm tròn trách nhiệm của đại biểu Quốc hội được quy định tại các Điều 26, Điều 27, Điều 28 của Luật này thì bị Quốc hội hoặc cử tri bãi nhiệm”.

Hai là: Điều 54 Luật Tổ chức Quốc hội năm 2014 quy định Ủy ban thường vụ Quốc hội (“UBTVQH”) có quyền xem xét đề nghị bãi nhiệm đại biểu Quốc hội của Ủy ban trung ương Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, Ủy ban Mặt trận Tổ quốc tỉnh, thành phố trực thuộc trung ương. Nhưng quy định như vậy vẫn chưa cụ thể bởi trong trường hợp nào các chủ thể này được đề nghị UBTVQH về vấn đề bãi nhiệm một đại biểu? Bên cạnh đó, Điều 54 cũng quy định khi UBTVQH nhận được đề nghị bãi nhiệm đại biểu Quốc hội thì có quyền đưa ra để Quốc hội bãi

nhiệm hoặc cử tri nơi bầu ra đại biểu bãi nhiệm, song không có quy định rõ trường hợp nào UBTVQH đưa ra Quốc hội, trường hợp nào đưa ra cử tri tại đơn vị bầu cử. Như vậy có thể hiểu rằng UBTVQH có quyền tùy nghi trong việc lựa chọn phương thức bãi nhiệm đại biểu dân cử, nói các khác là UBTVQH có quyền quyết định thẩm quyền của Quốc hội và cử tri trong việc bãi nhiệm đại biểu Quốc hội, mà theo tác giả, điều này chưa hợp lý. Thiết nghĩ pháp luật phải quy định cụ thể trường hợp nào Ủy ban trung ương Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, Ủy ban Mặt trận Tổ quốc tỉnh, thành phố trực thuộc trung ương có quyền đề nghị bãi nhiệm đại biểu Quốc hội; mặt khác, phải quy định cụ thể trường hợp nào UBTVQH phải đưa vấn đề bãi nhiệm đại biểu Quốc hội ra Quốc hội, trường hợp nào phải đưa ra cử tri tại địa phương.

Tác giả cho rằng Điều 54 Luật Tổ chức Quốc hội nên quy định cụ thể hai trường hợp: (i) trong các trường hợp đại biểu Quốc hội không còn mang quốc tịch Việt Nam³⁴, hoặc không làm tròn trách nhiệm tham gia các hoạt động của Quốc hội, các cơ quan của Quốc hội (được quy định tại Điều 26 Luật Tổ chức Quốc hội năm 2014) thì UBTVQH sẽ đưa vấn đề bãi nhiệm đại biểu đó ra Quốc hội quyết định; (ii) trong trường hợp đại biểu Quốc hội không còn đáp ứng được các tiêu chuẩn còn lại được quy định tại Điều 22 Luật Tổ chức Quốc hội, hoặc đại biểu Quốc hội không làm tròn các trách nhiệm với người dân (được quy định tại các Điều 27 và 28 Luật Tổ chức Quốc hội hiện hành) thì Ủy ban trung ương Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, Ủy ban Mặt trận Tổ quốc tỉnh, thành phố trực thuộc trung ương đề nghị bãi nhiệm đại biểu đó; trong trường hợp này UBTVQH phải đưa vấn đề bãi nhiệm đại biểu Quốc hội cho cử tri tại địa phương quyết định. Với quy định như vậy, vai trò của Mặt trận Tổ quốc Việt Nam là rất quan trọng trong việc giám sát hoạt động và kích hoạt thủ tục cử tri bãi nhiệm đại biểu. Điều này là phù hợp với vị trí, vai trò của Mặt trận Tổ quốc là cơ sở chính trị của chính quyền nhân dân, đại diện, bảo vệ

³⁴ Tiêu chuẩn này được quy định tại Khoản 1a Điều 22 Luật Tổ chức Quốc hội hiện hành

quyền và lợi ích hợp pháp, chính đáng của Nhân dân như đã được hiến định tại Điều 9 Hiến pháp hiện hành.

Thứ ba, về tổ chức phụ trách bỏ phiếu bãi nhiệm đại biểu Quốc hội tại địa phương: Tại Vương quốc Anh người tiến hành yêu cầu bãi nhiệm một nghị sĩ cũng là người đã phụ trách đơn vị bầu cử nghị sĩ đó. Tuy nhiên, tại nước ta không có một cơ quan phụ trách công tác bầu cử thường trực, do đó tác giả đề xuất khi đại biểu Quốc hội bị đề nghị bãi nhiệm, UBTVQH sẽ phải thông báo cho Ủy ban nhân dân cấp tỉnh thành lập một Ban phụ trách tại đơn vị bầu cử đã bầu ra đại biểu đó. Ủy ban nhân dân cấp tỉnh sau khi thống nhất với Thường trực Hội đồng nhân dân và Ban thường trực Ủy ban Mặt trận Tổ quốc Việt Nam cùng cấp thành lập Ban phụ trách gồm Trưởng ban, các Phó Trưởng ban và các Ủy viên là đại diện Thường trực Hội đồng nhân dân, Ủy ban nhân dân, Ủy ban Mặt trận Tổ quốc Việt Nam cùng cấp và một số cơ quan, tổ chức hữu quan (có thể là cơ quan, tổ chức nơi đại biểu Quốc hội đó làm việc). Ban phụ trách sẽ chịu trách nhiệm lên danh sách cử tri có quyền bỏ phiếu bãi nhiệm, xác định và công bố thời điểm bỏ phiếu, tiến hành tổ chức cho cử tri bỏ phiếu, kiểm phiếu và công bố kết quả.

Thứ tư, số lượng cử tri tại một đơn vị bầu cử sẽ là khác nhau ở những thời điểm khác nhau, do đó cần phải quy định rõ cử tri bãi nhiệm đại biểu là những cử tri ở đầu nhiệm kỳ hay cử tri có quyền tham gia bầu cử tại thời điểm bãi nhiệm. Quy định này có ảnh hưởng không nhỏ đến kết quả của cuộc bỏ phiếu. Có thể thấy Luật Bãi nhiệm thành viên nghị viện của Vương quốc Anh có quy định cụ thể những người được tham gia yêu cầu bãi nhiệm nghị sĩ là những cử tri có quyền bầu cử tính đến thời điểm bãi nhiệm. Đó là điều hợp lý vì đại biểu dân cử không chỉ đại diện cho cử tri đã bầu ra họ, mà còn đại diện cho toàn bộ người dân ở đơn vị bầu cử ấy bao gồm

những người chưa phải cử tri ở thời điểm bầu cử và những cử tri đã bầu cho người khác. Do đó tác giả cho rằng Luật Tổ chức Quốc hội cần bổ sung quy định cụ thể rằng “những người được tham gia bỏ phiếu bãi nhiệm đại biểu Quốc hội là mọi công dân đủ mười tám tuổi trở lên tính đến ngày tiến hành bỏ phiếu bãi nhiệm tại đơn vị bầu cử của đại biểu Quốc hội đó, trừ những trường hợp được quy định tại khoản 1 Điều 30 Luật Bầu cử đại biểu Quốc hội và đại biểu Hội đồng nhân dân năm 2015³⁵.”

Thứ năm, phương thức cử tri bãi nhiệm đại biểu Quốc hội nên là bỏ phiếu kín thay vì ký tên. Tại Vương quốc Anh, việc bầu cử vẫn được thực hiện theo nguyên tắc bỏ phiếu kín, nhưng yêu cầu bãi nhiệm lại được tổ chức theo phương thức ký tên. Điều tương tự cũng dễ thấy ở các quốc gia, vùng lãnh thổ cho phép cử tri bãi nhiệm đại biểu dân cử³⁶. Mặc dù quy định này thể hiện sự minh bạch và giảm thiểu được rủi ro gian lận, nhưng lại tạo ra thách thức không nhỏ trong việc bảo đảm bí mật cho cử tri. Trong phương thức bỏ phiếu kín, không ai biết được cử tri có mặt ở khu vực bỏ phiếu sẽ ủng hộ ứng viên nào; ngược lại, trong phương thức ký tên, cử tri phải dùng chữ ký cá nhân để thể hiện sự ủng hộ đối với yêu cầu bãi nhiệm, và gần như có thể chắc chắn rằng những cử tri xuất hiện ở khu vực ký tên là những người ủng hộ yêu cầu bãi nhiệm. Theo Báo cáo tổng kết về các yêu cầu bãi nhiệm năm 2019 của Ủy ban bầu cử Vương quốc Anh, phương thức ký tên đã gây ra một số lo ngại về vấn đề bảo mật cho các cử tri tham gia [11], và một số chuyên gia cho rằng phải tổ chức yêu cầu bãi nhiệm bằng phương thức bỏ phiếu kín tương tự như bầu cử [12]. Tác giả cũng cho rằng nên áp dụng phương thức bỏ phiếu kín để đảm bảo sự tự do về ý chí của cử tri, tránh việc cử tri cá nể, hay sợ bị lộ thông tin mà “chùn tay” không dám bỏ phiếu để bãi nhiệm một đại biểu khi cần thiết. Như vậy, phiếu bãi nhiệm chỉ cần có ô “Đồng ý

³⁵ Khoản 1 Điều 30 Luật Bầu cử đại biểu Quốc hội và đại biểu Hội đồng nhân dân năm 2015 quy định các trường hợp không được ghi tên vào danh sách cử tri bao gồm “Người đang bị tước quyền bầu cử theo bản án, quyết định của Tòa án đã có hiệu lực pháp luật, người bị kết án tử hình đang trong thời gian chờ thi hành án, người đang chấp hành hình

phạt tù mà không được hưởng án treo, người mất năng lực hành vi dân sự”.

³⁶ Ví dụ Điều 21 Đạo luật Recall and Initiative Act năm 1996 của bang British Columbia, Canada cũng quy định cử tri ký tên để yêu cầu bãi nhiệm nghị sĩ của Nghị viện bang.

bãi nhiệm” và “Không đồng ý bãi nhiệm” để cử tri lựa chọn.

Thứ sáu, cần quy định cụ thể tỷ lệ thông qua đề yêu cầu bãi nhiệm được xem là thành công. Có thể thấy yêu cầu bãi nhiệm tại Vương quốc Anh được xem là thành công với tỷ lệ khá thấp: chỉ 10% chữ ký hợp lệ tính trên tổng số cử tri được quyền ký tên (kể cả những người không đi ký tên). Điều này có nghĩa là để không bị cử tri bãi nhiệm, đại biểu cần được ủng hộ bởi trên 90% tổng số cử tri tại đơn vị bầu cử của đại biểu. Thiết nghĩ quy định như vậy cũng hết sức hợp lý, bởi dù đại biểu ở đầu nhiệm kỳ chỉ cần hơn 50% cử tri ủng hộ mình là đã đắc cử, song đại biểu cần phải là người đại diện cho toàn bộ cư dân ở đơn vị bầu cử (bao gồm cả những người không đi bầu và những người đã ủng hộ cho ứng viên khác). Quy định như vậy sẽ buộc đại biểu phải gắn bó với cử tri, lắng nghe và thực hiện tâm tư, nguyện vọng của mọi cử tri, kể cả một nhóm cử tri thiểu số, bởi chỉ cần 10% tổng số cử tri cũng đã đủ bãi nhiệm đại biểu. Do đó, tác giả cũng đề xuất quy định tỷ lệ phiếu đồng ý cần có để thông qua việc bãi nhiệm đại biểu Quốc hội là 10% tính trên tổng số cử tri được quyền bỏ phiếu. Trong trường hợp này, đại biểu Quốc hội bị xem là đương nhiên bị bãi nhiệm (mà không cần thêm bất kỳ thủ tục nào từ Quốc hội). Ban phụ trách phải công bố kết quả bãi nhiệm đại biểu Quốc hội, đồng thời thông báo cho Quốc hội, trong thời gian Quốc hội không họp thì thông báo cho Ủy ban thường vụ Quốc hội để báo cáo với Quốc hội trong kỳ họp gần nhất. Sau khi bị bãi nhiệm, đại biểu đó vẫn có thể tham gia làm ứng cử viên trong cuộc bầu cử bổ sung (và cả những cuộc bầu cử sau này) và có thể đắc cử nếu đạt được sự ủng hộ của đa số cử tri tham gia bầu cử. Mà để có thể tái đắc cử, đại biểu cần thực sự nỗ lực để lấy lại tín nhiệm của cử tri.

Thứ bảy, yêu cầu bãi nhiệm phải gắn với bầu cử bổ sung. Hiện Điều 89 Luật Bầu cử đại biểu Quốc hội và đại biểu Hội đồng nhân dân hiện nay quy định điều kiện để tổ chức bầu cử bổ sung chỉ được tiến hành khi thời gian còn lại của nhiệm kỳ nhiều hơn 02 năm và thiếu trên 10% tổng số đại biểu Quốc hội đã được bầu ở đầu nhiệm kỳ. Điều này cũng đồng nghĩa với việc nếu một đại

biểu Quốc hội bị bãi nhiệm mà số lượng đại biểu vẫn trên 90% tổng số đại biểu đã được bầu ở đầu nhiệm kỳ thì vẫn không tổ chức bầu cử bổ sung. Vậy nếu cử tri bãi nhiệm một đại biểu thì nhiều khả năng là họ sẽ thiếu một đại biểu đại diện cho họ trong cả thời gian còn lại của nhiệm kỳ. Giả sử một đơn vị bầu cử có 300.000 cử tri bầu 3 đại biểu Quốc hội thì trung bình cứ 100.000 phiếu đổi được một “ghế” đại biểu Quốc hội; nếu một đại biểu bị bãi nhiệm mà không được bầu bổ sung thì mỗi đại biểu Quốc hội đại diện cho 150.000 người, đồng nghĩa với việc giá trị của mỗi lá phiếu của cử tri bị giảm tương đối so với đầu nhiệm kỳ, tiếng nói của đơn vị bầu cử ấy trên nghị trường cũng giảm đi. Vì lẽ đó, để đảm bảo sự bình đẳng giữa cử tri ở đơn vị bầu cử này với đơn vị bầu cử khác, thiết nghĩ sau khi mỗi đại biểu Quốc hội ở một đơn vị bầu cử bị bãi nhiệm (dù là do Quốc hội hay cử tri bãi nhiệm) thì đơn vị bầu cử ấy sẽ được tổ chức bầu cử một đại biểu Quốc hội mới thay thế. Việc tổ chức bầu cử bổ sung trong trường hợp này sẽ theo trình tự, thủ tục, quy định về bầu cử bổ sung trong Luật Bầu cử đại biểu Quốc hội và đại biểu Hội đồng nhân dân hiện hành.

Trên đây là một số đề xuất của tác giả mang tính gợi mở dựa trên những kinh nghiệm từ nghiên cứu pháp luật nước ngoài, đặc biệt là Luật Bãi nhiệm thành viên Nghị viện năm 2015 của Vương quốc Anh. Thiết nghĩ cần phải đầu tư nhiều công sức và công trình chuyên sâu hơn nữa nhằm thiết kế một cơ chế đầy đủ, cụ thể, và phù hợp với Việt Nam cho phép cử tri bãi nhiệm đại biểu Quốc hội, từ đó củng cố mối liên hệ giữa cử tri với đại biểu dân cử, góp phần tăng cường sự tham gia của Nhân dân vào quản lý nhà nước và xã hội, phát huy dân chủ đại diện.

Tài liệu tham khảo

- [1] U.S. Term Limits, Inc. v. Thornton, 514 U.S. 779 1995, para. 838, US Case Law Volume 54, <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/514/779/>, (accessed 5 June 2021).
- [2] The Electoral Knowledge Network, Direct Democracy - Recall, <https://aceproject.org/ace->

- en/focus/direct-democracy/recall (accessed 15 June 2021).
- [3] H. M. Hieu, Representative function of the National Assembly: Some conceptual issues, *Legislative Studies Journal* No. 24(185), 2010, p. 15.
- [4] P. T. Ha, The continuation of reforming the organization and operation of the National Assembly in Vietnam nowadays, *State and Law Review* No. 7(387), 2020, p. 4.
- [5] Erskine May, *Erskine May's treatise on the law, privileges, proceedings and usage of Parliament* (25th edition), Part 2, Chapter 11, <https://erskinemay.parliament.uk/section/4562/expulsion/>, 2019 (accessed 5 June 2021).
- [6] *Cases Of Mr Allig Han And Mr Walkden*, Volume 443: debated on Thursday 30 October 1947, Committee Of Privileges Report, <https://hansard.parliament.uk/commons/1947-10-30/debates/5c200c4a-66a6-445e-b314-134d3085b2cd/CasesOfMrAlligHanAndMrWalkden#main-content> (accessed 5 June 2021).
- [7] Committee on Standards, Patrick Mercer - Eleventh Report of Session 2013-14, HC 1225, Ordered by the House of Commons to be printed 29 April 2014, published on 1 May 2014 by authority of the House of Commons, The Stationery Office Limited, London, 2013, para. 28, p. 11.
- [8] The UK Government, How to vote, <https://www.gov.uk/how-to-vote> (accessed 5 July 2021).
- [9] The UK Government, Register to vote, <https://www.gov.uk/register-to-vote> (accessed 5 July 2021).
- [10] Sentencing Council, Fines and Financial Orders - Approach to the assessment of fines: Maximum fines, <https://www.sentencingcouncil.org.uk/explanatory-material/magistrates-court/item/fines-and-financial-orders/approach-to-the-assessment-of-fines-2/9-maximum-fines/> (accessed 3 June 2021).
- [11] The Electoral Commission (UK), The process to challenge a sitting MP: review of the 2019 recall petitions, <https://www.electoralcommission.org.uk/who-we-are-and-what-we-do/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/recall-petitions/process-challenge-a-sitting-mp-review-2019-recall-petitions>, 2019 (accessed 5 June 2021).
- [12] The Electoral Commission (UK), Petitions to recall MPs should mirror the secrecy of the ballot, finds new report <https://www.electoralcommission.org.uk/media-centre/petitions-recall-mps-should-mirror-secrecy-ballot-finds-new-report>, 2019 (accessed 5 June 2021).